

בין 'אובמה-קר' להסכם הביניים עם איראן

אואן אלטרמן, קמרון בראון ותמר לבקוביץ'

בחינה קפדנית של נתוני סקר דעת קהל שנעשה בארצות הברית בנוגע להסכם הביניים על תוכנית הגרעין של איראן מגלה דינמיקה מפתיעה אך מרשימה, ביחס לזיכרון הרחב יותר שמתנהל סביב מדיניות החוץ האמריקאית. כאשר משקללים את כל הגורמים הרלוונטיים, מתברר שהמנבא היחידי הטוב ביותר לשאלה מה חושב האזרח האמריקאי הממוצע על ההסכם עם איראן אינו רמת ההשכלה, הגיל, המין, ההכנסה, הדת, ואפילו לא ההשתייכות המפלגתית, אלא דעתו של המשיב בנוגע ל'אובמה-קר' – "Obama-care" (הכינוי לחוק טיפול רפואי בר-השגה – רפורמת הדגל של הנשיא ברק אובמה בנושא ביטוחי הבריאות).¹ המתאם החיובי בין הדעה על 'אובמה-קר' לבין הדעה על הסכם הביניים חזק אפילו יותר מאשר המתאם עם הדעות הניציות או היוניות של המשיב בתחום מדיניות החוץ, או עם מידת בקיאותו בפרטי המשא ומתן עם איראן. במאמר זה נבחן סיבות אפשריות לדינמיקה זו ונסביר אותה. לאחר מכן יוצג חתך דמוגרפי נוסף של דעת הקהל בנוגע להסכם הביניים, ולבסוף תוצג הערכה מסכמת של התובנות עבור קובעי המדיניות בישראל.

הסכם הביניים ושיעור התמיכה בנשיא אובמה

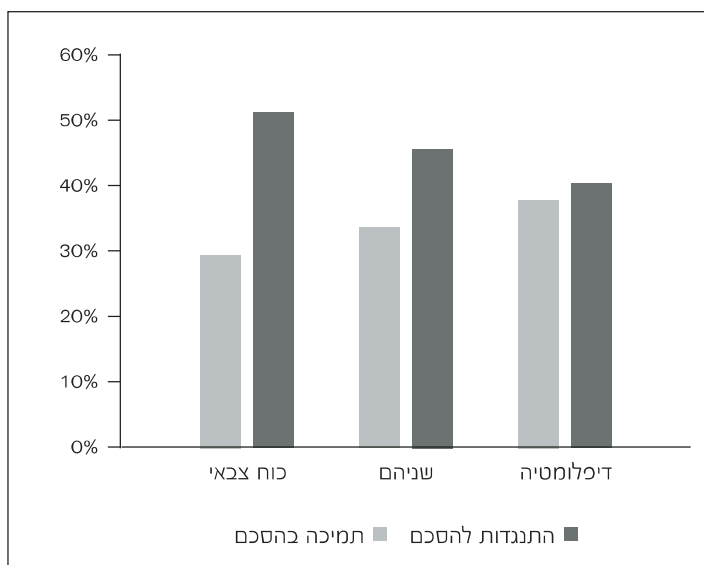
מספר שבועות לאחר החתימה על הסכם הביניים, ערך מכון המחקר החשוב Pew סקר לבחינת התגובות אליו בקרב הציבור האמריקאי.² באופן כללי, הסקר מצא כי 43 אחוזים מהאמריקאים אינם תומכים בהסכם, הביעו תמיכה ואילו 26 אחוזים ענו שאינם יודעים או שאין להם דעה בנושא.³ כ-62 אחוזים מהמשיבים אמרו כי מנהיגי

עו"ד אואן אלטרמן הוא עמית מחקר במכון למחקרי ביטחון לאומי. הוא מתמחה ביחסי ישראל-ארצות הברית והתנסה בהתדיינויות משפטיות במערכת הבינלאומית. קמרון בראון הוא עמית מחקר בתוכנית ניובאואר במכון למחקרי ביטחון לאומי. הוא דוקטורנט למדע המדינה באוניברסיטת קליפורניה, סאן דייגו. תמר לבקוביץ' היא עוזרת מחקר בפרויקט בקרת נשק וביטחון אזורי במכון למחקרי ביטחון לאומי. הייתה מתמחה בפרויקט Managing the Atom במרכז בלפר, אוניברסיטת הרווארד.

איראן "אינם רציניים בכוונותיהם" להתייחס לחששות של הקהילה הבינלאומית בעניין הגרעין, ורק 29 אחוזים סברו שהם "רציניים בכוונותיהם".⁴ הדעות על כוונות מנהיגי איראן השתנו אך מעט בהשוואה לתגובות לשאלה דומה שנשאלה חודש קודם לכן. תמונת מצב זו של דעת הקהל חשובה בפני עצמה, וממחישה חשדנות בסיסית כלפי הסכם הביניים. האם אי-תמיכה זו בהסכם קשורה להשקפה רחבה יותר של הציבור האמריקאי על מדיניות החוץ? קובעי מדיניות בישראל ובאזור תוהים, ודאי, באיזו מידה העמדות כלפי הסכם הביניים מצביעות על מגמות רחבות יותר בעניין מדיניות החוץ והמזרח התיכון. ליתר דיוק, האם יש קשר בין עמדת המשיב לסקר בנושא הסכם הביניים לבין היותו "נץ" או "יונה" בתחום מדיניות החוץ?

תוצאות סקר מכון Pew אכן מציגות קשר בין ההסכם לבין ויכוח רחב יותר. כצפוי, קיימת סבירות נמוכה לכך שמשיבים שענו כי כוח צבאי טוב יותר מדיפלומטיה להבטחת השלום יתמכו בהסכם. בנטרול גורמים אחרים,⁵ "נצים" אלה התנגדו להסכם בשיעור של 15 אחוזים לעומת 30 אחוזים. רוב ה"יונים" (כלומר אלה שסברו כי דיפלומטיה עדיפה על פני כוח צבאי) תמכו בהסכם, אולם יש לציין שרק בשיעור דחוק (41 אחוזים לעומת 38 אחוזים).

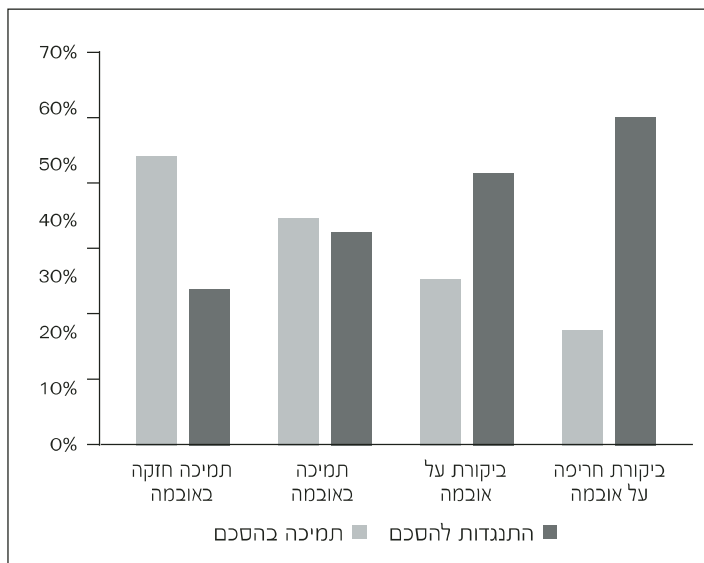
תרשים 1: "נצים" לעומת "יונים" ותמיכה בהסכם הביניים (כאשר מחזיקים משתנים נוספים)

מקור: ניתוח נתונים על ידי כותבי המאמר, על סמך ממצאי Pew

בכל זאת, תוצאות הסקר מגלות כי עמדות המשיבים מושפעות בצורה משמעותית יותר מגורם אחר: דעתו של המשיב על הנשיא אובמה. בנטרול גורמים אחרים, מתברר שמשיבים בעלי דעה חיובית על אובמה צפויים לתמוך בהסכם בסבירות גבוהה יותר מאשר בעלי דעות לא חיוביות עליו. אלה שהביעו תמיכה רבה בהתנהלותו של אובמה תמכו בהסכם הביניים בשיעור של 52 אחוזים, לעומת 28 אחוזים. מבקריו החריפים ביותר של אובמה – אלה שהביעו התנגדות עזה להתנהלותו – התנגדו גם להסכם (59 אחוזים לעומת 21 אחוזים).

תרשים 2: תמיכה בהתנהלות אובמה ותמיכה בהסכם הביניים (כאשר מחזיקים משתנים נוספים)

מקור: ניתוח נתונים על ידי כותבי המאמר, על סמך ממצאי Pew

ההיבט המפתיע ביותר בממצא זה הוא מידת הקשר בין מדיניות החוץ לשיעור התמיכה באובמה. לדוגמה, למרות חשיבותו של הזיהוי המפלגתי – כלומר, אלה שהזדהו כתומכים במפלגה הדמוקרטית הראו תמיכה רבה יותר בהסכם הביניים מאשר הרפובליקנים – נמצא כי לדעות על אובמה היה משקל רב יותר. למעשה, נמצא שלעמדות כלפי אובמה הייתה השפעה בשיעור של פי שניים כמעט מאשר להזדהות המפלגתית (בממוצע, 44 אחוזים לעומת 22 אחוזים).⁶

לגופו של עניין (פוליטי), התמיכה בחוק לטיפול רפואי ב־השגה אינה אמורה להיות מקושרת בצורה כלשהי להסכם ביניים או להסכם סופי לגבי תוכנית הגרעין

של איראן. ובכל זאת, עמדותיהם של הנשאלים האמריקאים בנוגע לחוק זה קשורות באופן הדוק לעמדותיהם בעניין הסכם הביניים: אפילו בנטרול גורמים אחרים, שיעור התומכים ב'אובמה-קר' שעשויים לתמוך בהסכם עם איראן הוא יותר מפי שניים (50 אחוזים לעומת 23 מתנגדים), בעוד שיעור המתנגדים ל'אובמה-קר' שעשויים להתנגד להסכם גם הוא יותר מפי שניים (55 לעומת 21 אחוזים).⁷ באופן מפתיע, מתאם זה חזק יותר מאשר המתאם עם כל אחד משאר הגורמים שנבדקו, ואפילו חזק יותר מאשר המתאם עם עמדות המשיב כלפי מדיניות החוץ (נץ או יונה), שהדעת נותנת כי הן רלוונטיות יותר לנושא.

הדעות בנוגע ל'אובמה-קר' הן מנבא כה מרשים לעמדות כלפי איראן, משום ש'אובמה-קר' מייצג במידה רבה מאוד את דעתו של האמריקאי הממוצע על הנשיא אובמה עצמו.⁸ כתוצאה מכך, אלה האוהדים את אובמה תומכים במדיניות שלו, בעוד שונאיו מתנגדים למדיניות שלו – אפילו כאשר מביאים בחשבון השתייכות מפלגתית. חשוב להתחקות אחר המתאם בין הדעה בנושא הסכם הביניים לבין הדעה על אודות 'אובמה-קר', שכן הוא מדגיש למעשה עד כמה התמיכה האישית היא גורם משפיע על רמת התמיכה הציבורית בהסכם הביניים.

ממצא זה עולה בקנה אחד עם הספרות האקדמית על דעת קהל במובן הרחב יותר, למרות שהוא נוגד לכאורה את ההיגיון.⁹ בשאלות על מדיניות מורכבת או שאינה מוכרת, הציבור האמריקאי – ונראה שגם הציבור ברחבי העולם בכלל – נוטה להסתמך על היוריסטיקה: דרך הגיונית ופשוטה לגיבוש הדעה. היכרות עם הדקויות של ההסכם עם איראן – או אפילו עם 'אובמה-קר' – מחייבת השקעה של זמן ומשאבים, אולם למרבית הציבור אין תמריץ להשקיע בכך. במקום זאת, במקרים רבים המשיבים מעדיפים להסתמך על "מעצבי דעת קהל", שעליהם הם כבר גיבשו דעה. במקרה זה מדובר בנשיא אובמה.

להחכים עם הגיל: גיל, ידע והסכם הביניים

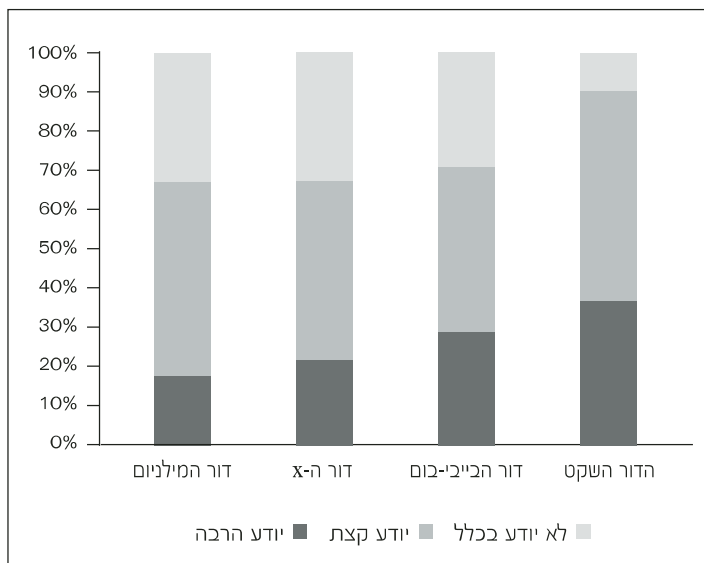
ישנם כמה גורמים חשובים נוספים המשפיעים על דעתם של האמריקאים בנוגע להסכם הביניים, אשר ראויים לתשומת לב. במיוחד, לידע יש תפקיד מכריע בקביעת עמדתו של המשיב כלפי הסכם הביניים ואיראן.

כפי שצוין לעיל, מכון Pew מצא שרוב המשיבים התנגדו להסכם הביניים, והדבר נכון ללא תלות במידת בקיאותם המוצהרת ביחס לפרטי המשא ומתן. עם זאת, ניתוח מעמיק יותר של הנתונים מגלה תמונה שונה. בנטרול שאר הגורמים, ככל שמשיב ידע יותר על המשא ומתן, כך גברה הסבירות שיביע תמיכה בעסקה.¹⁰ למעשה, הסבירות לתמיכה בהסכם מצד דמוקרטים שהפגינו בקיאות רבה גבוהה כמעט פי ארבעה מהסבירות לתמיכה מצד דמוקרטים שאמרו כי אינם יודעים דבר בנושא (64 אחוזים

לעומת 17 אחוזים). אשר לרפובליקנים, הסבירות שבעלי הידע הרב יתמכו בהסכם גבוהה כמעט פי חמישה מהסבירות לתמיכתם של אלה שאינם יודעים דבר (28 אחוזים לעומת 6 אחוזים).¹¹

זו הסיבה לחשיבותו של שיוך דורי. משיבים צעירים יותר נוטים לדעת פחות על השיחות. בקרב בני 'דור המילניום' (דור ה-X) ובני 'דור ה-X', 32 אחוזים דיווחו כי "אינם יודעים דבר" על השיחות עם איראן, בהשוואה ל-18 אחוזים בלבד מבני 'דור הבייבי-בום' ו-9 אחוזים בקרב בני 'הדור השקט'.¹²

תרשים 3: בקיאות בפרטי המשא ומתן עם איראן בחלוקה לדורות

מקור: ניתוח נתונים על ידי כותבי המאמר, על סמך ממצאי Pew

בה־בעת, אם ידע על הסכם הביניים מעלה את הסבירות לכך שאדם יתמוך בו, מדוע בני דורות צעירים יותר אינם מגלים התנגדות רבה יותר להסכם? סקר Pew מצא כי הסבירות שבני דור המילניום ובני דור ה-X יתמכו בהסכם אינה נמוכה באופן מובהק מהסבירות לתמיכה בו מצד הדורות המבוגרים יותר. אחת הסיבות לכך היא שדור המילניום הרבה יותר "יוני" מאשר קבוצות בוגרות יותר. כמעט 70 אחוזים מבני דור המילניום מאמינים כי דיפלומטיה היא הדרך הטובה ביותר להבטיח שלום, שהם 10 נקודות יותר מאשר בני דור ה-X וכמעט 20 נקודות יותר מאשר בני הדור השקט. שנית, הן בני דור המילניום והן בני דור ה-X גם תומכים באובמה במידה רבה יותר בהשוואה לדורות אחרים, גם אם ניכרת ירידה מסוימת בתמיכה זו לאורך זמן.

כמו כן מצאנו סבירות גבוהה לכך שבני דור המילניום יאמינו כי איראן רצינית בכוונותיה, בהשוואה לעמיתיהם המבוגרים יותר. 34 אחוזים מקבוצה זו מאמינים שאיראן "רצינית בכוונתה להתייחס לחששות הקהילה הבינלאומית בנוגע לתוכנית העשרת הגרעין שלה".¹³ מצד שני, רק 29 אחוזים מבני דור הבייבי-בום ו-25 אחוזים מבני הדור השקט סבורים שאיראן רצינית בכוונותיה. ייתכן שהתנגדות בני דור המילניום לשימוש בכוח גורמת להם לרצות להאמין ברצינות כוונותיה של איראן, ושיש כאן בעצם ביטוי למשאלת לב.

ומה לגבי ישראל?

באופן כללי, סקר Pew מצביע על כך שהאמריקאים מתנגדים להסכם הביניים עם איראן. עם זאת, כדאי לשים לב לכמה דקויות. ראשית, הדעה בנוגע להסכם הביניים קשורה לדעה על הנשיא אובמה. שנית, למרות שהרוב מתנגד להסכם, הידע לגביו מעלה את הסבירות לתמיכה בו. ואחרון, בני הדורות צעירים (ובמיוחד בני דור המילניום) הם "יוניים" יותר מקודמיהם, וגבוהה יותר הסבירות לכך שיאמינו כי איראן רצינית בכוונותיה בשיחות.

אם כך, מה כל זה אומר לגבי ישראל? מאז תחילת השיחות ב-2013, ממשלת ישראל השקיעה מאמצים בניסיון להשפיע על דעת הקהל האמריקאית, כשהיא חוזרת וטוענת כי הסכם הביניים הוא עסקה גרועה. הממצאים שמציג מאמר זה מלמדים שקמפיין ציבורי מטעם ישראל נגד ההסכם עלול במקרה הטוב להיות בלתי-יעיל, ואולי אף להזיק.

הסיבה לספקנות בנוגע להשפעה שיכולה להיות לקמפיין מעין זה היא העובדה שדעת הקהל האמריקאית בסוגיה זו מושפעת במידה כה רבה מהדעה על הנשיא אובמה. האמריקאים גיבשו את עמדתם על הסכם הביניים בעיקר על פי ההיגיון הפשוט של עמדתם כלפי הנשיא אובמה, ולא רק דרך גיבוש השקפת עולם על מדיניות החוץ והחלטה על המקרה של איראן. לפיכך, נראה כי המאמצים הדיפלומטיים הגלויים שמשקיעה ישראל במטרה להשפיע על העדפות במדיניות החוץ יהיו בעלי תועלת מוגבלת בלבד.

יתרה מכך, לנוכח העובדה שידע על השיחות קשור לרמות גבוהות יותר של תמיכה בהסכם הביניים, ההסברה בקרב הציבור עשויה אף להביא לחיזוק התמיכה בהסכם. מתאם זה בין ידע רב יותר לבין תמיכה רבה יותר בהסכם תקף הן לגבי דמוקרטים (שאפשר להניח כי הם שואבים מידע ממקורות בעלי נטייה ליברלית), והן לגבי רפובליקנים (שההנחה היא כי הם שואבים מידע ממקורות בעלי נטייה שמרנית). מסיבה זו, נראה כי הקשר בין ידע לעמדה אינו תלוי בסוג המידע המתקבל. לכן, אם הסכם הביניים יוארך פעם נוספת או יתגבש הסכם סופי, על מקבלי-ההחלטות

הישראליים להיערך לכך שהשקעה דיפלומטית של ישראל בציבור האמריקאי עשויה להניב תוצאות מוגבלות בלבד.

הערות

- 1 הכוונה להשפעה שיש לאובמה-קר (כלומר "מובהקות כלכלית"), ולא למידת המובהקות הסטטיסטית. ההשפעה אמנם גבוהה מאוד ($p < 0.0001$), אך המובהקות הסטטיסטית שלה פחותה מעט מהשפעת ההשתייכות מפלגתית.
- 2 לגבי שאלה זו של תמיכה ציבורית בהסכם הביניים התקיימו כמה וכמה סקרים. למרות שתוצאות סקר Pew הכוללות היו שונות מעט מאלה שהניבו סקרים אחרים, ההערכה היא שנוסח השאלה בסקר זה היה הניטרלי ביותר ובעל הסבירות הנמוכה ביותר ל"אפקט המסגור" (framing). כמו כן, התשובות לשאלות סיפקו את מרבית הנתונים הנוספים, שהיו דרושים לניתוח. הכותבים מבקשים להודות למכון Pew על כך שסיפק באדיבותו עותק של מערך הנתונים המלא. אלא אם צוין אחרת, כל התוצאות המדווחות הופקו מניתוחי רגרסיה שביצעו הכותבים (רגרסיה לוגיסטית מולטינומית). טבלאות הרגרסיה המלאות שמורות בידי המחברים וזמינות על פי בקשה.
- 3 Pew Research Center, "Limited Support for Iran Nuclear Agreement: Iran's Leaders Seen as 'Not Serious' in Addressing Nuclear Concerns." December 9, 2013, <http://www.people-press.org/2013/12/09/limited-support-for-iran-nuclear-agreement/>
- 4 שם.
- 5 כל תוצאות הרגרסיה המדווחות כאן כוללות את רמת התמיכה של המשיב באובמה, השתייכות מפלגתית, רמת בקיאות בפרטי המשא ומתן עם איראן, סיווג המשיב ל"יונה" או "נץ", מין המשיב, הכנסה, השתייכות דתית, השתייכות דורית ורמת השכלה.
- 6 כן נמצא שלתמיכה באובמה יש מובהקות סטטיסטית הגבוהה כמעט פי שניים מזיהוי מפלגתי.
- 7 בשל קוֹ-לינאריות, הושמטה התמיכה באובמה מניתוחי הרגרסיה שבהן נכללו עמדות על אודות אובמה-קר.
- 8 ניתוח רגרסיות מצביעות על כך הערכותיהם של משיבים את ביצועיו של הנשיא אובמה מנבאות במידה משמעותית את רגשותיהם לגבי 'אובמה-קר'.
- 9 ראו, שתיים מהעבודות החשובות ביותר בנושא זה:
Samuel Popkin, *The Reasoning Voter: Communication and Persuasion in Presidential Campaigns*, 2nd edition. Chicago: University of Chicago Press, 1994;
Arthur Lupia and Mathew D. McCubbins, *The Democratic Dilemma: Can Citizens Learn What They Need to Know?* Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- 10 לצורך הניתוח נטרלו המשתנים הבאים: השתייכות מפלגתית, תמיכה באובמה, רמת "נציות", השתייכות דורית, השכלה מין והכנסה.
- 11 עבור רפובליקנים, הפער הוא למעשה בין אלה שאינם יודעים דבר לגבי השיחות לבין אלה שידועים מעט/חלק. בקרב אותם רפובליקנים שדיווחו כי הם יודעים מעט/חלק או הרבה, לא התגלה פער משמעותי בנוגע לעמדתם לגבי ההסכם.
- 12 מדובר במונחים דמוגרפיים שגורים לציון חלוקה דורית. בני 'דור המילניום' הם אלה שנולדו בשנים 2000-1980, בני 'דור ה-X' נולדו בשנים 1965-1979, בני 'דור הבייבי בום' נולדו בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה (1946-1964) ובני 'הדור השקט' הם ילידי השנים 1925-1945.
- 13 שאלה זו הופנתה רק לנשאלים שהצהירו שהם יודעים "הרבה" או "מעט" על המשא ומתן. כאשר כל שאר המשתנים קבועים, אחוז האנשים המאמינים שאיראן אינה רצינית בכוונותיה נותר יציב עם הגיל (62-63 אחוזים).